

הלכות ברכות פרק יא

א. כל הברכות כלן פותח בהן בברוך, וחותם בהן בברוך: חוץ מברכה אחרונה שלקריית שמע, וברכה הסמוכה לחברתה, וברכת הפרות והדומה לה, וברכת עשית המצוות. ואלו הברכות שאמרנו שהן דרך שבח והודיה שיש מהן שהוא פותח בברוך, ואינו חותם, ויש מהן שהוא חותם בברוך, ואינו פותח. אלא מעט מברכת המצוות כגון ברכת ספר תורה, וכגון רואה קברי ישראל מאלו שהן דרך שבח והודיה. אבל שאר ברכות המצוות כלן פותח בהן בברוך, ואינו חותם.

ב. יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדף עד שיעשה אותה, כגון תפלין וספה ולולב ושופר; ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשותן. ויש מצוות שאינן חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכן בבית החייב במזוזה, כדי שיעשה מזוזה, אלא אם רצה לשכן כל ימיו באהל או בספינה, ישב; וכן אינו חייב לבנות בית, כדי לעשות מעקה. וכל מצות עשה שבין אדם לבין הקדוש ברוך הוא, בין מצוה שהיא חובה, בין מצוה שאינה חובה מברוך עליה, קדם לעשייתה.

ג. וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים בין מצוות שהן חובה מדבריהם כגון מקרא מגלה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה, בין מצוות שאינן חובה כגון ערוב ונטילת ידים מברך על הכל קדם לעשייתן, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות. והיכן צונו, בתורה שכתוב בה "אשר-לאמר לך תעשה" (דברים יז,יא). נמצא ענין הדברים והסען, כך הוא אשר קדשנו במצוותיו, שצוה בהן לשמע מאלו שצוו לקרות את המגלה, או להדליק נר שלחנכה; וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים.

ד. ולמה אין מברכין על נטילת ידים באחרונה מפני שלא חייבו בדבר זה אלא מפני הסכנה, ודברים שהן משום סכנה, אין מברכין על עשייתן. הא למה זה דומה למי שסנן את המים ואחר כך שתה בלילה, מפני סכנת עלוקה, שאינו מברך וצונו לסנן את המים; וכן כל פיוצא בזה.

ה. העושה מצוה, ולא ברך אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה; ואם דבר שעבר הוא, אינו מברך. כיצד: הרי שנתעטף בציצית, או שלבש תפלין, או שישב בספה, ולא ברך תחלה חוזר ומברך אחר שנתעטף, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להתעטף בציצית; וכן מברך אחר שלבש, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפלין, ואחר שישב, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לישב בספה. וכן כל פיוצא באלו.

ו. אבל אם שחט בלא ברכה, אינו חוזר אחר שחיטה ומברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה; וכן אם פסה הדם בלא ברכה, או הפריש תרומה ומעשרות, או שטבל, ולא ברך אינו חוזר ומברך אחר עשייה. וכן כל פיוצא באלו.

ז. אין לך מצוה שמברכין עליה אחר עשייתה לעולם, אלא טבילת הגר בלבד שאינו יכול לומר, אשר קדשנו במצוותיו וצונו, שעדיין לא נתקדש ולא נצטוה, עד שיטבל; לפיכך אחר שיטבל, מברך על הטבילה, מפני שהיה דחוי מעיקרו, ולא היה ראוי לברכה.

ח. כל מצוה שעשיתה הוא גמר חיוב, מברך עליה בשעת עשיה; וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר, אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון. כיצד: העושה ספה, או לולב, או שופר, או ציצית, או תפלין, או מזוזה אינו מברך בשעת עשיה אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות ספה, או לכתב תפלין, מפני שיש אחר עשייתן צווי אחר. ואימתי מברך בשעה שישב בספה, או כשינענע הלולב, או כשישמע קול השופר, או כשיתעטף בציצית, ובשעת לבישת תפלין, ובשעת קביעת מזוזה. אבל אם עשה מעקה מברך בשעת עשיה, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות מעקה; וכן כל כיוצא בזה.

ט. כל מצוה שהיא מזמן לזמן, כגון שופר וספה ולולב ומקרא מגלה ונר חנכה, וכן כל מצוה שהיא קנין לו, כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה, וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת, שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן, כגון מילת בנו ופדיון בנו מברך עליה בשעת עשיה, שהחינו. ואם לא ברך על ספה ולולב וכיוצא בהן שהחינו בשעת עשיה, מברך עליהן שהחינו בשעה שיצא ידי חובתו בהן; וכן כל כיוצא בזה.

י. אחד העושה מצוה לעצמו, ואחד העושה אותה לאחרים מברך קדם עשייתה, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות; אבל אינו מברך שהחינו, אלא על מצוה שעשה לעצמו. היו לפניו מצוות הרבה, אינו מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על המצוות אלא מברך על כל אחת ואחת, בפני עצמה.

יא. כל העושה מצוה, בין שהיתה חובה עליו בין שאינה חובה עליו אם עשה אותה לעצמו, מברך לעשות; עשה אותה לאחרים, מברך על העשיה.

יב. כיצד: לבש תפלין, מברך להניח תפלין; נתעטף בציצית, מברך להתעטף בציצית; ישב בספה, מברך לישב בספה. וכן הוא מברך להדליק נר שבת, ולגמר את הלל. וכן אם קבע מזוזה לביתו, מברך לקבע מזוזה; עשה מעקה לגגו, מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות מעקה; הפריש תרומה ומעשרות לעצמו, מברך להפריש; מל את בנו, מברך למול את הבן; שחט פסחו וחיגתו, מברך לשחט.

יג. אבל אם קבע מזוזה לאחרים, מברך על קביעת מזוזה; עשה להן מעקה, מברך על עשיית מעקה; הפריש להן תרומה, מברך על הפרשת תרומה; מל את בן חברו, מברך על המילה. וכן כל כיוצא באלו.

יד. עשה המצוה לו ולאחרים כאחד אם היתה מצוה שאינה חובה, מברך על העשיה; לפיכך הוא מברך על מצות ערוב. היתה חובה ונתפון להוציא עצמו מידי חובה, ולהוציא אחרים מברך לעשות; לפיכך הוא מברך לשמע קול שופר.

טו. נטל את הלולב מברך על נטילת לולב, שפיון שהגביהו, יצא ידי חובתו; אבל אם ברך קדם שיטל מברך לטל את הלולב, כמו לישב בספה. ומכאן אתה למד, שהמברך אחר שעשה בלא ברכה, מברך על העשיה. אבל נטילת ידים ושחיטה, הואיל ובדברי הרשות הן אפלו שחט לעצמו מברך על השחיטה ועל כסוי הדם, ועל נטילת ידים. וכן הוא מברך על בעור חמץ, בין

שְׁבֹדֶק לְעַצְמוֹ בֵּין שְׁבֹדֶק לְאַחֲרִים שְׁמִיעַת שְׁגֹמֶר בְּלִפּוֹ לְבַטֵּל,
נַעֲשֶׂת מִצּוֹת הַבְּעוֹר, קֶדֶם שְׂיִבְדֶּק, כִּמּוֹ שְׂיִתְבָּאֵר בְּמִקּוֹמוֹ.

זו. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְנַהֵג אֵף עַל פִּי שְׁמִנְהָג נְבִיאִים הוּא, כְּגוֹן
נְטִילַת עֲרֻכָּה בְּשִׁבְיעֵי שְׁלֶחָג, וְאִין צָרִיךְ לֹמַר מְנַהֵג חֲכָמִים,
כְּגוֹן קְרִיאַת הַהִלֵּל בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלּוֹ שֶׁלִּפְסָח אִין מְבָרְכִין
עָלָיו. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁיִּסְתַּפֵּק לָךְ אִם טַעוֹן בְּרָכָה אִם לֹאוֹ, עוֹשִׂין
אוֹתוֹ בְּלֹא בְרָכָה. וְלַעוֹלָם יִזְהַר אָדָם מִבְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה,
וְיִרְבֶּה בְּבִרְכוֹת הַצְּרִיכוֹת; וְכֵן דְּוִיד אוֹמֵר "בְּכָל-יוֹם אֲבָרְכֶךָ;
וְאַהֲלִלָה שְׁמֶךָ, לְעוֹלָם וָעֶד" (תהילים קמה,ב).